

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/6, p. 535-546

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11542>

ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: 02.03.2017

✓ Accepted/Kabul: 30.03.2017

✍ Referees/Hakemler: Yrd. Doç. Dr. Barış ÇİFTÇİ – Yrd. Doç. Dr. Hasan Hüseyin KILINÇ

This article was checked by iThenticate.

SADÎ ŞİRAZÎ'NİN BOSTAN VE GÜLISTAN ESERLERİNİN YÖNETİMSSEL AÇIDAN İNCELENMESİ

Hatice KAYHAN* - Fatoş SİLMAN**

ÖZET

Sadi Şirazi, Fars edebiyatının en önemli isimlerindendir. Şirazi'nin mesnevi tarzında yazdığı 'Bostan' ve 'Gülistan' edebî açıdan güçlü bir eserdir. Hikmeti temel alan konuları anlatan bu eser, Türk eğitim tarihi açısından önemli kaynaklardanır. Şirazi çeşitli yerleri dolaşmış, gözlemler yapmış ve gördüklerini bu iki esere aktarmıştır. Yaptığı seyahatler, düşüncelerini evrensel bir boyuta taşımıştır. Düşüncelerinde evrensel İslamî özellikler taşıyan Şirazi, riyakâr sofulara da şiddetle karşı çıkar. Büyük bir insan ve tabiat sevgisiyle dolu olan Şirazi, yazdığı bu iki eserde özellikle hoşgörüyü anlattığı öykülere yer vermektedir.

13. yüzyılda yazılmış olan 'Bostan' ve 'Gülistan'daki öykülerin, verdiği mesajlar açısından geçerliliğini koruduğunu görmekteyiz. Türkçe, Almanca ve İngilizce gibi pek çok dile çevrilmiş olan bu eserler, çeşitli konularda araştırmacıların dikkatini çekmiştir. Edebî açıdan da değerli olan 'Bostan' ve 'Gülistan', İslam coğrafyasında çok okunmuş, özellikle Gülistan, Osmanlı medreselerinde ders kitabı olarak okutulmuştur. Bu çalışmada, pek çok hikmetli, ahlâki, eğitici nitelikler taşıyan ve Türk eğitim tarihinde, önemli bir yere sahip olan 'Bostan' ve 'Gülistan' yönetimsel açıdan incelenmiştir. Eserler betimsel analiz yöntemiyle incelenmiş ve yönetimsel açıdan verilen mesajlar, iyi bir devlet yöneticisinin sahip olması gereken özellikler, cümle veya paragraflarla örneklendirilmiştir. Şirazi, bu iki eserde, iyi bir yöneticinin taşıması gereken özelliklerin başında hoşgörü ve insan sevgisinin geldiğini vurgular.

Anahtar Kelimeler: Bostan ve Gülistan, yönetimsel mesajlar, eğitim tarihi

* Yrd. Doç. Dr. Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, El-mek: hdirek@ciu.edu.tr

** Prof. Dr. Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, El-mek: fsilman@ciu.edu.tr

AN ANALYSIS OF SADİ-İ ŞİRAZÎ'S WORKS TITLED BOSTAN AND GÜLISTAN FROM A GOVERNANCE PERSPECTIVE

ABSTRACT

Sadî Şirazî is among the leading names of Persian literature. Especially 'Bostan' and 'Gülistan' written by Sirazi in Mesnevi style are two powerful works in the literary sense. This work, which is about wisdom, is among the literature resources that are important in terms of Turkish educational history. Şirazi travelled many places, made observations and reflected his observations to these two works. His travel experiences have carried his ideas to a universal level. With universal Islamic elements in his works, Şirazî strongly antagonizes hypocrite ascetics. Filled with a huge love for humans and nature, Sirazi has integrated stories to these two works, whereby he talks about his ideas about tolerance and his humanitarian ideology.

We see that the stories featured in works titled 'Bostan' and 'Gülistan', which were written in the 13th century, are still relevant in terms of the messages they convey. These works, which have been translated into numerous languages including Turkish, German and English, have attracted the attention of researchers in many aspects. 'Bostan' and 'Gülistan' which are very valuable in the literary sense as well, had a very big audience in the Islamic geography and was used as a textbook especially in madrasahs of Gulistan and Ottoman Empire. In this study, 'Bostan' and 'Gülistan' which has a significant place in Turkish education history and carry numerous educatory and moral elements, have been analyzed from a governance perspective. The works were reviewed by the authors using descriptive analysis and messages conveyed in terms of governance, qualifications of an ideal state governor were exemplified using sentences or paragraphs. In these two works, Sirazi emphasizes that two main qualifications that a good governor should possess are mainly tolerance and love for humans.

STRUCTURED ABSTRACT

Sadî Şirazî is among the leading names of Persian literature. Especially 'Bostan' and 'Gülistan' written by Sirazi in Mesnevi style are two powerful works in the literary sense. This work, which is about wisdom, is among the literature resources that are important in terms of Turkish educational history. Şirazi travelled many places, made observations and reflected his observations to these two works. His travel experiences have carried his ideas to a universal level. With universal Islamic elements in his works, Şirazî strongly criticizes hypocrite ascetics. Filled with a huge love for humans and nature, Sirazi has integrated stories to these two works, whereby he talks about his ideas about tolerance and his humanitarian ideology.

We see that the stories featured in works entitled 'Bostan' and 'Gülistan', which were written in the 13th century, are still relevant in terms of the messages they convey. These works, which have been translated into numerous languages including Turkish, German and

English, have attracted the attention of researchers in many aspects. 'Bostan' and 'Gülistan' which are very valuable in the literary sense as well, had a very big audience in the Islamic geography and was used as a textbook especially in madrasahs of Gulistan and Ottoman Empire. In this study, 'Bostan' and 'Gülistan' which has a significant place in Turkish education history and carry numerous educatory and moral elements, have been analyzed from a governance perspective. The works were reviewed by the authors using descriptive analysis and messages conveyed in terms of governance. The qualifications of an ideal state governor were exemplified throughout sentences or paragraphs. In these two works, Sirazi emphasizes that two main qualifications that a good governor should possess are mainly tolerance and love for humans.

Sadi is known as the pioneer of a new genre in Iranian poetry. Sadi has a perfect phraseology and his style, which is seemingly simple, actually cannot be duplicated. The first tendency in Islam literature, towards covering the human element, and discussing the existence of man in the universe and aiming to better understand man, is observed for the first time in Sadi's poems. With an approach that carries the traces of Islamic Sufism, he shows mankind various paths leading to maturity.

Sadi's first well-known work 'Bostan' was written in Mesnevi style. In this work, which reflects the notion of Islamic Sufism, virtues such as love, openheartedness and humbleness that make humans human were praised. In this work Sadi also makes important recommendations in terms of governance. He describes clearly and with a very effective tongue, the qualifications of ideal state governance and state leader. It is observed that these works written in the 13th century carry elements of classical literature both in terms of subjects covered and in terms of their applicability to contemporary world.

The purpose of this study is to analyze Siraz's expressions related state governance in his works titled 'Bostan' and 'Gulistan' as well as the related tales. In these works, Sirazi gives important messages regarding the duties of a state leader in terms of ensuring welfare and peace for the people under the reign of that state. Qualities of ideal state leaders are outlined as follows in these tales.

It is noted that the state leader should be humanitarian in order to ensure happiness and peace among his people.

This quality is one of the qualities that a state leader should possess in accordance with the theory of human relations. Human relations theory emphasizes human-human relations and brings to the forefront, the importance that state leaders place on the psychological and sociological needs of people living under their governance (Aktan, 1999).

It demonstrates the punitive qualities of autocratic leaders by which they punish people under their authority. Here we observe the typical quality of autocratic leaders, which is unjust punishment. Besides, some quotes from these works show examples that demonstrate the democratic qualities of the state leader. In his tales, Sirazi emphasizes the fact that a state leader should be just and equitable towards people under his governance and not to cause any kind of unjust to them.

Sirazi also emphasizes humbleness and tolerance as qualities of a humanistic leader. Supportive leaders have humanitarian sides and treat everyone equally without favoring certain people, place importance on hardworking people and are tolerant towards them when they make mistakes (Argon, 2014). Sirazi in his tales states that a state leader should possess these qualities.

Another noteworthy aspect of these works is that, in addition to Sadi Sirazi explaining his views as to the qualities of an ideal state leader, he also emphasizes in the best way, the concept of humanitarian thinking in the tales in these works.

Below are the related findings regarding his work entitled 'Gulistan':

With the examples he gives, Sirazi emphasizes the helplessness of the state leader's people and the people's endeavors to support the state leader because of this helplessness. According to Sirazi, the people whom one should be afraid of the most are the people who are in helplessness. Because the people who are in fear of the tyranny of their leader would want to stay close to and support their leader and maybe this closeness would destroy the leader. People who unite and organize may want to get rid of the state leader with whom they got close in order to avoid his possible tyranny.

The message he gives in some of his tales is "if the state leader treats his people well, he does not need to be afraid of even the mightiest enemy of his". Here once again qualities of a humanistic state leader are mentioned.

This quote indicates that the state leader does not care about the special needs of his people and cares only about his state affairs, or in other words, that his own interests take precedence over the interests of his people.

Unlike the message given by Sirazi in his quote "If you treat your helpless people good, you would not have to be scared of your mightiest enemy", here the emphasis is that the state leader who never supports his people would be left alone by his own people in his hard times. Sirazi also emphasizes the importance of the consistency of the actions and attitudes of a good state leader.

Sirazi states that the most important quality that a good state leaders should possess is having a democratic stance. A democratic leader should never seize the rights and properties of people living on the lands he conquers and should treat them with justice.

Sirazi is one of the leading intellectuals and writers of the Eastern Literature. Written in the 13th century, Bostan and Gulistan are among the prominent works of literature of Eastern Literature. Numerous studies have demonstrated the fact that these works, which were found to be worth to be researched with regard to Turkish education history, have reached large audiences especially in Ottoman geography.

The common finding of this study that analyzes Sadi Sirazi's works titled 'Bostan' and 'Gulistan' in terms of state governance and leadership, with other similar studies carried out on Sirazi's works titled 'Bostan' and

Turkish Studies

'Gulistan' is that man must first of all have tolerance. Tolerance is the most important prerequisite of being a good person and a good leader. Sadi Sirazi possesses a philosophical ideology that carries tolerance to the dimension of humanism. Based on the tales analyzed in this study, we can argue that the state leaders that are loved and respected the most by people are those that have tolerance. In these works, Sirazi demonstrated the ideal qualities of a state leader based on numerous tales. It is stated that selection of state leaders from among those that are beloved and sympathized by public is essential for both ensuring the perpetuity of the state and the state leader. It is emphasized that a leader who is beloved by his people would not have to be afraid of any of his enemies and that the leader should be humanitarian in order to ensure happiness and peace among his people. According to the theory of human relations it is important that the psychological and sociological needs of people are given importance by the leader of those people. In some of his tales, Sirazi also draws attention to the undesired outcomes of punishing people without giving them the opportunity to defend themselves. He mentions that the leaders should especially be democratic and that a democratic leader is someone who has values such as equity, lawfulness and justice.

In his works, Sadi Sirazi places great importance on wisdom and advice. With the topics he covers, Sirazi particularly talks about how an ideal state leader should be and states that a state leader who never compromises righteousness and is always just and values his people more than he values himself, actually carries the qualities for an ideal state leader. He supports this view with numerous tales. An ideal state leader is the one who is always beloved by his people and makes it possible to achieve a higher level of welfare thanks to his cooperation with his people.

Keywords: Bostan and Gülistan, messages related to governance, educational history

Giriş

Fars edebiyatının en önemli isimlerinden olan Sadi-i Şirazî, Türk yazar ve şairlerinin de etkilendiği isimlerdendir. Asıl adı Müşereffettin Müslihittindir. 1213'te Şiraz (İran)'da dünyaya gelmiştir. Sadî, Bağdat'ta ünlü Nizamiye Medresesi'nde geleneksel İslâm eğitimi görmüştür. 1258 yılında İran'dan ayrılarak Anadolu, Suriye, Mısır ve Irak'ı gezmiştir (Şirazî, 2005). Yazar eserlerini 13. yüzyılın ortalarında yazmaya başlamıştır. 655/1257 yılında Bostan'ı yazıp Atabek Ebu Bekir Zengi'ye takdim etmiştir. 1258 yılında da Gülistan'ı yazmıştır. Sadi'nin bu iki eserinden başka gazel, kaside, terci-i bend ve kıtalarından vs. oluşan Divan'ı da ünlüdür. Özellikle gazel alanında başarılı ve öncü şairlerdendir (Şirazî, 2012;1). Bostan ve Gülistan terbiye ve ahlâka dair yazılmış eserlerdir. Bu özelliğinden ötürü Türk eğitim tarihi için önemli kaynaklardır. Sadi eserlerini ortaya koymadan önce çok dolaşmış, uzun seyahatleri, insanları ve tabiatı iyi tanımasına ve hoşgörü sahibi bir düşünür olmasını sağlamıştır (Akyüz, 2011:115).

Sadî eserlerinin tamamında hikmeti temel alan konuları işlemiştir. Klasik edebiyatımızda bu eserler gibi, nasihat üzerine yazılmış pek çok eserle karşılaşmak mümkündür. Pendnameler bunlar arasında önemli bir yere sahiptir. Bu nitelikteki eserlerin model olarak seçtiği eserlerin başında ise Feridüddin Attar'ın Pendnamesi örnek teşkil eder (Canım, 1988:153). Ferideddin Attar'ın Pendnâme adlı eseri, Türk edebiyatında önemli bir yere sahip olan nasihatnamelerin başlangıcı olarak kabul

Turkish Studies

edilir. Pendname, başta Mevlana ve Şeyh Sadi olmak üzere pek çok mutasavvıfı etkilemiştir. Bu eser, tekkelerde ve medreselerde bir ahlâk kitabı olarak okutulmuştur. İçeriğinde insanın yaradılışına, Hz. Muhammed 'e etrafındaki sahabilere ve dervişlerine övgülere yer verilir. Ancak içeriğin temelini nasihatlar oluşturur (Karacoşkun, 2012: 9).

Bu eserler edebî açıdan da güçlü eserlerdir. Bu özelliğinden dolayı, İslam coğrafyasının en çok okunan eserlerindendir. Eğitim ve öğretimde özellikle, Gülistan Osmanlı medreselerinde ders kitabı olarak okutulmuştur (Şirazi, 2012; 1). Bostan ve Gülistan 1928 yılına kadar, medreseler ve mekteplerde Farsça eğitiminde yardımcı kaynak olarak kullanılmıştır. Bu iki eser, Türk eğitim tarihinde önemli bir yere sahiptir (Er, 2016;228).

Sadî, İran şiirinde yeni bir türün öncüsü olarak bilinir. Kusursuz bir anlatış biçimi olan Sadî'nin üslûbu basit gibi görünür ancak taklit edilemez.

İslam edebiyatında insanı işleyen, insanın evrendeki varlığını tartışan, insanı tanımaya, anlamaya yönelik ilk adım Sadî'nin şiirlerinde görülür. Tasavvuf düşüncesinin izlerini taşıyan bir anlayışla insanlara olgunlaşmanın yollarını gösterir.

Sadî'nin ilk ünlü eseri "Bostan" mesnevi biçiminde yazılmıştır. Tasavvuf anlayışını yansıtan bu yapıtta insanı insan yapan sevgi, açıkyüreklilik, alçakgönüllülük gibi erdemler övülmüştür. Sadî bu eserde ayrıca yönetsel açıdan da önemli nasihatlerde bulunmaktadır. İyi bir devlet yönetiminin ve yöneticisinin taşıması gereken nitelikleri çok etkili bir dille ifade edilmiştir. 13. Yüzyılda yazılan hikâyelere baktığımızda ele aldığı konular ve günümüze uygulanabilirliği açısından geçerliliği göz önünde bulundurulduğunda Sadî'nin bu eserlerinin klasik bir edebiyat özelliği taşıdığı görülmektedir.

Bostan ve Gülistan pek çok araştırmacının dikkatini çekmiş eserlerdendir. Bu eserlerin eğitim açısından incelenmesine yönelik ilk ciddi çalışma "Sadî'nin Eğitimsel Görüşleri" adlı çalışmadır (Güven, 2014). Bu çalışma üç genel başlık altında toplanmıştır. Bunlar sırasıyla, ferdin yaşayışı ve genel davranışlarıyla ilgili eğitimsel görüşleri, çocuk eğitimiyle ilgili görüşleri ve hükümdarın davranışları ve devlet idaresi konusundaki eğitimsel görüşleridir. Güven (2014) tarafından yapılan Gülistan ve Bostan adlı eserlerin "Değerler Eğitimi Bakımından İncelenmesi" adlı çalışmada bu eserlerin insanlara ahlâki öğütler vermek amacıyla yazıldığını vurgulanmaktadır. Ayrıca en çok vurgulanan değer ise hoşgörü olduğu belirtilmiştir. Bunun yanında Er ve arkadaşlarının (2016) da yaptığı "Sosyal Bilgiler Dersinde Değer Aktarımı Açısından Sadî Şirazi'nin 'Bostan' ve 'Gülistan' İsimli Eserlerinin İncelenmesi" başlıklı çalışmada ise yazarın eserlerinin içeriğinde barındırdığı değerler açısından eğitimsel amaçlı kullanılabileceği ve eserin günümüz Türkçesine uygun hale getirilerek sadeleştirilmesi ve öğrencilere sunulması önerilmektedir.

Bu araştırmanın amacı Şirazi'nin "Bostan" ve "Gülistan" adlı eserinde devlet yönetimi ve yöneticisi ile ilgili sözlerini ve buna dair hikâyeleri incelemektir.

Yöntem

Sadî Şirazi'nin Bostan ve Gülistan adlı eserlerinde yer alan yönetim ve yönetici özellikleri doküman incelemesi yoluyla içerik analizi ile tespit edilmeye çalışılmıştır. Analiz birimi "cümle veya paragraf" olarak belirlenmiştir. Doküman incelemesi, yazılı materyallerin araştırılması ve analiz edilmesini amaçlar (Yıldırım ve Şimşek, 2000, 140).

İçerik analizi, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve bunlar arasındaki ilişkiye ulaşmayı amaçlar. Böylelikle, benzer veriler, belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde organize edilir. Bir araya getirilen bu temalar okuyucunun anlayabileceği şekilde yorumlanır. (Yıldırım ve Şimşek, 2000, 162).

Düzyazı şeklinde kaleme alınan Bostan, müslümanlıkta çok önemli adalet, özgürlük, alçak gönüllülük gibi değerleri anlatan ve bu erdemleri öven öyküleri anlatan, mesnevi tarzında yazılmış bir eserdir. Bu eser, 311 sayfadan ve 10 bölümden oluşmaktadır. Hicabi Kırılmaç tarafından Türkçe'ye çevrilen eserde, bölümler aşağıda sırasıyla yer almaktadır (Şirazî, 2005, 4).

Adalet, tedbir ve rey , iyilik, aşk, esirlik ve coşku, tevazu, rızâ , kanaat , terbiye hakkında, şükür, tövbe ve doğru yol, münacât ve kitabın sonu.

Gülîstan ise, 274 sayfadan oluşan bir eserdir. Gül Suyu Gülîstan Tercümesi adıyla Türkçe'ye çevrilmiştir. İncelenen eser, Niğdeli Hakkı Eroğlu tarafından Türkçe'ye çevrilmiş, Azmi Bilgin ve Mustafa Çiçekler tarafından yayıma hazırlanmıştır. Eserde, kısa şiirlere, özdeyişlere, öğütlere, eğlendirici gözlemlere yer verilmiştir. Eserin temelinde hükümdarların her gün değişen keyiflerine göre davranmaları üzerinde durulur (Şirazî, 2005:4) Gülîstan 8 bölümden oluşur. Bu bölümler:

Padişahların gidişine dair, dervişlerin ahlâklarına dair, kanaatin faziletine dair, sessizliğin faydalarına dair, aşk ve gençliğe dair, zayıflık ve ihtiyarlığa dair, terbiyenin tesirine dair, sohbet edelelerine dair (Şirazî, 2000).

BULGULAR VE YORUM

BOSTAN

Bostan adlı eserle ilgili bulgular aşağıda belirtilmiştir:

Bir devletin egemenliğinde yaşayan halkın huzuru ve refahı ile ilgili devlet yöneticisine düşen görevlerle ilgili Şirazî önemli mesajlar vermektedir:

“Bir ülkede halk şahtan rahatsızsa, o diyarda huzur ve rahat arama.”

“Gücün yettikçe halkın gönlünü incitme. İncitirsen söktüğün kendi kökündür.” Bu iki örnekte yöneticinin halkın mutluluğu ve huzuru için insancıl olması gerektiği vurgulanmaktadır.

Bu özellik insan ilişkileri kuramına uygun olarak bir yöneticinin sahip olması gereken özelliklerdendir. İnsan İlişkileri kuramında insan-insan ilişkisi vurgulanmakta, yöneticilerin kendi yönetiminde yer alan kişilerin psikolojik ve sosyolojik ihtiyaçlarına verdiği önem ön plana çıkmaktadır (Aktan, 1999).

“Ülke halkının gönlünü harap eden kişi, artık rüyasında görür mamur ülkeyi.”

Burada acımasız yöneticiye ait olan özellik dikkat çekmektedir. Otokratik yöneticinin emri altında olan kişileri cezalandırıcı özelliklerini ortaya koymaktadır.

Aşağıdaki örnekte yine otokratik yöneticiye ait olan haksız cezalandırma özelliğini görmekteyiz.

Yakışksız iştir halkı haksız yere öldürmek.

Otokratik yönetici aynı zamanda buyruğunda olan kişilerin kendilerini ifade etmelerine izin vermeyen yöneticidir.

Kendin için koruyup gözet çiftçiye. Çünkü daha çok çalışır memnun ücretli.

Bu örnekte ücret ile ödüllendirmeyi temel alan Taylor'un klasik kuramının ifade ettiği yönetici özelliği görülmektedir. Klasik kurama göre çalışanları motive eden en önemli araç ücrettir. Ücretini alan çalışanların kurumun hedeflerine ulaşmasını sağlamak için daha iyi ve daha verimli çalışacaklarına inanılmaktadır (Lunenburg ve Ornstein, 2012).

Sakın adaletle akıldan ayrılma ki halk senin elinden çıkıp gitmesin.

Halk haksızlık yapandan kaçır onun çirkin adını dünyaya yayar.

Bu iki alıntı da yöneticinin demokratik özelliklerini ortaya koyması açısından önemlidir. Demokratik liderler insan ilişkilerine önem verirler ve adalet, hak, hukuk ilkelerini ön planda tutarlar. Bu liderler ayrıca örgütün yararı için çalışanlarını katılımcı bir yaklaşımla haksızlığa karşı mücadele etmeye kanallara ederler (Telli, Ünsar ve Oğuzhan: 2012). Yukarıdaki alıntıda Şirazi devlet yöneticisinin yönetimi altında olan halka karşı adaletli olması ve onlara haksızlık yapmaması gerektiğini vurgulamaktadır.

Şan şöhretle, lafla büyüklük olmaz, iddiayla, zanla yücelik olmaz(Şirazi, 2012: 156).

Makam istiyorsan, tıpkı alçakların yaptığı gibi küçümseme kimseyi (Şirazi, 2012: 156).

Yüksek bir makamda durmaktaysan, aklın varsa düşkünlerin haline gülme (Şirazi, 2012: 156).

Hizmetkâra inciterek emir buyurma. Olur ki o da ulaşır hükümdarlığı (Şirazi, 2012: 100).

İktidar ve mevkiin devam ettikçe yoksul insanların zayıflığına yüklenme (Şirazi, 2012: 100).

Burada Şirazi, insancıl yönetici özelliklerinden mütevaziliği ve hoşgörüyü vurgulamaktadır. Destekleyici liderler de insancıl yönere sahip olup, adam kayırmacılığı yapmadan herkese adaletli davranmakta, çalışanları önemsemekte, onların hatalarını hoşgörü ile karşılamaktadır (Argon, 2014). Yukarıdaki alıntıda da Şirazi yöneticinin bu tür özelliklere sahip olması gerektiğini ifade etmektedir.

Bu eserde aynı zamanda dikkat çekici unsurlardan bir tanesi de 13. yüzyılda Sadî Şirazi'nin iyi bir yöneticinin nasıl olmasına dair düşüncelerini okuyucularına anlatmasının yanında, Hümanist düşüncenin de bu eserde yazar tarafından yer alan hikâyelerde en güzel şekilde ifade edilmiş olmasıdır.

Gülistan (Gül suyu)

Gülistan adlı eserle ilgili bulgular aşağıda belirtilmiştir:

Hürmüz-i Tâcdaâr-a sordular: “Babanın vezirlerinin suçu neydi ki, hepsini birden hapse tıkdırdın? “ Dedi ki” Hiç bir kusurlarını bilmiyorum, yalnız görüyorum ki üzerlerinde benim mehbâbetim çok fazladır. Bundan dolayı da verdiğim ahde güvenmiyorlar. Benden kendilerine bir zarar gelir korkusuyla beni öldürmek isterler diye korktuğum için hapsettim. Kim ki senden korkar, sen de kork ondan.

Gücün yetse bile yüz pehlivâna

Görmez misin: Kedi, aciz kalınca

Bilâ pervâ hücum eder kaplana

Başını taş ile ezer korkusu

Olmasa dokunmaz yılan çobana (Şirazi, 2000: 50).

Bu alıntıda, yönetici halkının acizliğini ve halkın bu acizlikten dolayı kendine yakın durma çabasını vurgulamakta ve bundan korku duymaktadır. Şirazi'ye göre en fazla korkulması gereken topluluk aciz olan topluluktur. Zira yöneticisinin zulmünden korkan halk yöneticisine yakın durmak isteyecek ve bu yakınlık belki de yöneticinin sonu olacaktır. Birleşen ve örgütlenen halk sırf kendilerine kötülük gelmesin diye yakınlaştıkları yöneticiyi yok etmek isteyebilecektir. Bu alıntıda

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/6

gizlenen mesaj yine yöneticinin otoriter yönetim tarzı ve onun halk üzerinde yarattığı olumsuz etkilerdir. Uçar ve Çağatay (2016)' ya göre baskı ve kontrolü ön planda tutan güç odaklı otoriter yöneticiler disiplini korku yoluyla sağlamakta ve kimse tarafından eleştirilmeyi kabul etmemektedirler. Bir korku kültürü yaratılarak, bu yaratılan korku kültürü ile halk arasında yöneticiye itaati ve güvende hissetme duygusuyla yakın durma ihtiyacını doğurabilmektedir. Otoriter ve baskıcı rejimler esareti körüklemekte ve yönetim altında olan kişilerde yöneticiye karşı itaati cesaretlendirmektedir (Eren, 2005). Şirazî eserinde bu ortaya çıkan olumsuz durumdan rahatsızlık duymakta ve bu rahatsızlığı etkili sözlerle ifade etmektedir.

Dedim ki: “ Zayıf ahaliye merhametli bulunursan, kavi düşmandan endişeye mahal kalmaz (Şirazî,2000:51).

Burada verilmek istenen mesaj “eğer yönetici halkına iyi davranırsa, en güçlü düşmandan bile korkmasına gerek kalmaz” yönündedir. Burada yine insancıl yönetici özellikleri vurgulanmaktadır.

“ Padişahların gazabından sakınmak lâzım. Çünkü onlar, çok vakitlerinde memleketin mühim işleriyle meşgul bulunurlar. Böyle zamanlarda hususî müracaatlara tahammül edemezler” (Şirazî, 2000:53).

Bu alıntıda yöneticinin halkının özel ihtiyaçlarına önem vermediği, sadece kendi devlet işleriyle ilgilendiği, yani kısaca kendi menfaatlerini halkın menfaatine üstün gördüğü ifade edilmektedir.

Eski padişahlardan biri, memleket işlerinde çok ihmalci olduğu gibi askerlerine de iyi bakmazdı. Günün birinde düşmanlarından biri baş kaldırıncı tek mil ordu silahlarını atarak dağıldı. (Şirazî,2000:54).

Yukarıda belirtilen Şirazî'nin “Zayıf ahaliye merhametli bulunursan, kavi düşmandan endişeye mahal kalmaz” altıntısıyla verdiği mesajın aksine, burada halkının yanında olmayan yöneticinin zorda kaldığı zaman halkı tarafından yalnız bırakılacağına vurgu yapılmaktadır.

Padişahların mukarrebleri, ya zer alır, ya ser verir. Tecrübe sahipleri demişlerdir ki: “ padişahların mizaçlarının değişmesinden sakınmalıdır: Bakarsınız, selam veren birine kızarlar; diğer taraftan da söven bir adama hil'at giydirebilirler. Hakimler demişlerdir: “Çok zarafet, nedimler için meziyet sayılabilirse de hakimlere göre kusurdan ma'duttur. (Şirazî ,2000:56).

Burada vurgulanmak istenen bir yöneticinin istikrarlı tutum içerisinde olmasının önemidir.

Kim kendisinden bir şey umarsa, hürmeti ondan beklesin ve iyi bilsin ki, padişah, halkı sıyanete (korumaya) memurdur, halk ona tazime(saygı göstermek) mecbur değildir (Şirazî ,2000:72).

Bir yönetici halkını korumakla yükümlü iken halkı ona saygı göstermek zorunda değildir mesajı verilmektedir. Şirazî, halkın geleneksel yönetim anlayışında hakim olan itaat kültürünün (Vurgun ve Öztop, 2011) bir parçası olmaması gereği üzerinde durmaktadır.

İskender-i Rumi'ye sordular: Garptan şarka kadar bu kadar memleketleri nasıl zaptedebildiniz ki sizden evvel gelen birçok hükümdarlar asker ve hazinece sizden üstün oldukları halde bu fütihat onlara nasip olmamıştır?” Dedi ki: İstila ettiğim yerlerin halkını incitmedim ve hükümdarlarını tahkir etmedim (Şirazî, 2000:80).

Bu alıntıda yönetim anlamında çok önemli mesajlar verilmektedir. Demokratik yönetici ele geçirdiği topraklarda yaşayan insanların her ne olursa olsun haklarını gasp etmemeli, onlara adaletli davranmalıdır.

Sonuç ve Tartışma

Şirazi, Doğu Edebiyatı'nın önde gelen fikir adamlarından ve yazarlarından. 13. yüzyılda yazılmış olan, Bostan ve Gülistan, Doğu Edebiyatı'nın en önemli eserlerindendir. Bu eserler, Türk eğitim tarihi açısından incelenmeye değer bulunmuş, özellikle Osmanlı coğrafyasında geniş kitlelere ulaştırılan çalışmalarla ortaya koyulmuştur.

Sadî Şirazî'nin Bostan ve Gülistan adlı eserlerinin devlet yönetimi ve yöneticisi açısından incelenmesi amaçlanan bu çalışmada, Şirazî'nin Bostan ve Gülistan eserleri üzerine yapılan diğer çalışmalarla ortaya çıkan ortak sonuç, insanın her şeyden önce hoşgörüyü sahip olması gerektiğidir. İyi bir insan olmanın, iyi bir yönetici olmanın en önemli koşulu hoşgörüdür. Sadî Şirazî, hoşgörü hümanizm boyutuna taşıyan bir felsefi düşünceye sahiptir. Bu çalışmada, incelenen hikâyelerde, halk tarafından sevilen, saygı duyulan, itibar gören yöneticilerin, hoşgörü sahibi yöneticiler olduğunu söyleyebiliriz. Şirazî bu eserlerinde yöneticinin taşıması gereken özellikleri çeşitli hikâyelerden yola çıkarak ortaya koymuştur. Yöneticilerin, halk tarafından sevilen kimselerden seçilmesinin, hem devletin bekâsı, hem de yöneticinin sürekliliği için gerekli olduğu ifade edilir. Halkı tarafından sevilen hükümdarın hiç bir düşmandan korkmasına gerek olmadığı görüşü vurgulanır. Halkın refahı ve mutluluğu için, yöneticinin insancıl olması gerektiği vurgulanır. İnsan ilişkileri kuramına göre, kişilerin, psikolojik ve sosyolojik ihtiyaçlarının yönetici tarafından önemsenmesi çok önemlidir. Şirazî bazı hikâyelerinde, otokratik yöneticilerin özelliklerinden biri olan, emri altındaki kimselerin kendinlerini savunmalarına izin vermeden cezalandırmalarının ortaya çıkaracağı kötü sonuçlara da dikkat çeker. Yöneticilerin özellikle demokratik olması gerektiğini, demokratik liderlerin hak, hukuk ve adalet gibi değerleri taşıyan kimseler olduğunu söyler.

Sadî Şirazî, eserlerinde hikmete ve nasihate büyük önem vermiştir. İşlediği konularda özellikle iyi bir yöneticinin nasıl olması gerektiğinden bahseden Şirazî, doğru yoldan şaşmayan, adil olan, kendinden çok halkını düşünen yöneticinin, ideal yönetici niteliğine sahip olduğunu söyler. Pek çok hikâye ile bu düşüncelerini destekler. İyi yönetici daima halkı tarafından sevilen ve işbirliği ile daha büyük bir refah seviyesi elde edilmesini mümkün kılan kişidir.

KAYNAKÇA

- Aktan, C.C (1999). *2000'li Yıllarda Yeni Yönetim Teknikleri*, İstanbul: TÜGİAD yayını.
- Akyüz, Y. (2011). *Türk Eğitim Tarihi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Argon, T (2014). Supporting human resources in educational institutions: Teacher views on administrator support. *International Journal of Human Sciences*. 11(2), 691-729.
- Canım, Rıdvan (1988). Pendnâmeler ve Türk Edebiyatında Benzer Öğüt Kitapları. *19 Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. C.3.
- Er, Harun, F. Ünal, D. Gürel (2016). Sosyal Bilgiler Dersinde Değer Aktarımı Açısından Sadî Şirazî'nin "Bostan" ve "Gülistan" İsimli Eserlerinin İncelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. C18. S.1.
- Eren, A (2005). Korku Kültürü, Değerler Kültürü ve Şiddet. *Aile ve Toplum*, 7(2), 1-13.
- Güven, A.Z. (2014) Gülistan ve Bostan Adlı Eserlerin Değerler Eğitimi Bakımından İncelenmesi. *Turkish Studies*. Volume 9/6, Spring,509
- Karacoşkun, M. Doğan (2012). Şark İslâm Klasığı Pendname'ye Göre Kişilik Tipleri ve Mutluluk Yolları. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*. C.12. S.3.

- Lunenburg, F.C ve Ornstein, A.C (2012). *Educational Administration*. Wadsworth.
- Şirazî, Sadî (2000). *Gül Suyu Gülistan Tercümesi* (Haz. Bilgin Azmi, Mustafa Çiçekler) İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Şirazî, Sadî (2005). *Gülistan* (Haz. Hasan Selim Hacıoğlu). İstanbul: İskele Yayıncılık.
- Şirazî, Sadî (2012). *Bostan*. (Çev. Hicabi Kırılancık). İstanbul: Kapı Yayınları.
- Telli, E, Ünsar, A.S ve Oguzhan, A (2012). Liderlik Davranış Tarzlarının Çalışanların Örgütsel Tükenmişlik ve İşten Ayrılma Eğilimleri Üzerine Etkisi. *Electronic Journal of Vocational Colleges*, December, 135-150.
- Uçar, A ve Çağatay, U (2013) *Kırgızistan'da Kamu Yönetimi Sistemi ve Yerel Yönetimler. Türk Dünyasında Yerel Yönetimler: Yapısal İşlevsel Görünüm ve Dönüşüm Süreci*, İstanbul, İMAK Ofset.
- Vurgun, L ve Öztop, S (2011).Yönetim ve Örgüt Kültüründe Değerlerin önemi, *Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 16(3), 217-230.
- Yıldırım, A. Ve Şimşek, H. (2000) *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

- Kayhan, H. & Silman, F. (2017). “Sadî Şirazî'nin Bostan ve Gülistan Eserlerinin Yönetimsel Açıdan İncelenmesi/ An Analysis of Sadi-i Şirazî's Works Titled Bostan and Gülistan from a Governance Perspective”, *TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, (Prof. Dr. Tahsin Aktaş Armağanı) Volume 12/6, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11542>, p. 535-546.